

The Improve of Sense of Pleasure in Reclamation of Post-Industrial Landscapes

ARTICLE INFO

Article Type

Analytical Review

Authors

Haghighat bin M.^{*1} PhD,
Bidarbakht N.² MSc

How to cite this article

Haghighat bin M, Bidarbakht N. The Improve of Sense of Pleasure in Reclamation of Post-Industrial Landscapes. Naqshejahan- Basic studies and New Technologies of Architecture and Planning. 2019;9(1): 55-65.

ABSTRACT

Some semi-closed or completely abandoned big sites found in cities which caused several urban problems in the vicinity of urban residential areas such as Environmental issues and visual pollutions of urban landscapes. Today Reclamation of this group of all kinds of urban landscapes with regard to their historical, identities and industrial heritage values is the major goal of planners, designers, and Landscape Architects. This article also emphasizes on this main goal.

The main issue of this research is how to reclaim post-industrial landscapes with the feature of enhancing the pleasant components as an effective factor in improving the quality of the place. Toward this goal by means of the analytical-descriptive research method and by using library and field research methods for data collection (i.e. interview with the expert elites) and international declarations of ICCOMOS and TICCIH, we extract the concepts relevant to post-industrial Landscapes and the factors influencing the sense of Pleasure on citizens.

The proper recognition of the approaches and policies of reclamation of post-industrial sites, along with the proper use of the potential of post-industrial landscapes to increase citizens' sense of pleasure, are the most important findings of this paper.

The results of this essay are macro policies which can lead to sustaining Pleasure in citizens at the reclamation of post-industrial landscape process. To narrow the subject, the mentioned policies were evaluated through asking elite interviewees. Finally, a comprehensive model is presented in order to Reclamation of post-industrial landscapes with an aim of improving Pleasure in urban landscapes.

Keywords Urban Quality of Life; Post-Industrial Landscape; Pleasure; Satisfaction

¹Architecture Department, Arts & Architecture Faculty, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran
²Landscape Architecture Department, Arts & Architecture Faculty, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran

*Correspondence

Address: Architecture Department, Arts & Architecture Faculty, Tarbiat Modares University, Nasr Bridge, Jalel-Al-Ahmad Highway, Tehran, Iran
Phone: +98 (21) 82883789
Fax: -
haghighatbin@modares.ac.ir

Article History

Received: October 09, 2018
Accepted: January 20, 2019
ePublished: April 20, 2019

CITATION LINKS

[1] Theoretical Principles and Urban ... [2] Quality of life: Public planning ... [3] Examination of the quality of life in urban areas ... [4] An assessment model for the quality of ... [5] John Maynard ... [6] Designing the City: Towards a More ... [7] Indexes of perceived residential environment ... [8] Planning to improve the quality of city life ... [9] Urban public spaces: Quality review ... [10] Analysis of life quality dimensions ... [11] IDictionary of urban and ... [12] Handbook of social indicators and ... [13] Systems of society: an introduction to social ... [14] Culture shift in advanced industrial ... [15] Examining on life satisfaction and its ... [16] Happiness from perspective of Islam ... [17] A sociological analysis of happiness, at ... [18] Sadness and joy in viewpoint ... [19] Happiness and its related factors among ... [20] Psychology and mental health: A contribution ... [21] The art of happiness, a handbook ... [22] Landscape regeneration process of Tehran urban ... [23] Sociological analysis of quality of life in young ... [24] Happiness and its related factors among the ... [25] Review of Influential Factors in ... [26] Predicting factors of happiness in ... [27] Students' happiness of school of management ... [28] Happiness and its effecting ... [29] Government and happiness in 130 nations: good ... [30] How social relations and structures can ... [31] Positive ... [32] The Relationship of religious variable to death ... [33] A comparative study on quality approaches in ... [34] Brownfield Redevelopment, Approach ... [35] Finding Public Consensus: The Relevance ... [36] Dilemma of prosperity and technology in ... [37] Contemporary architectural heritage and ... [38] Industrial heritage re-tooled: The TICCIH ... [39] A Geography of Heritage: Power ... [40] Identification and documentation of modern ... [41] The Nizhny Tagil charter for the industrial ... [42] TICCIH principles for the conservation of ... [43] Urban renovation ...

افزایش مسرت‌بخشی در احیای مناظر پسا صنعت

مهدی حقیقت‌بین * PhD

گروه معماری، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

نیلوفر بیداربخت MSc

گروه معماری منظر، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

چکیده

ظهور کارخانجات متروکه، در مجاورت بافت‌های مسکونی شهری، باعث بروز مشکلاتی برای شهروندان شده است که از آن جمله معضلات زیست‌محیطی، اجتماعی و آلودگی‌های بصری مناظر شهری است. با توجه به ارزش‌های تاریخی، هویتی و میراث صنعتی این سایت‌ها، امروزه احیای این گروه از مناظر شهری یکی از مهم‌ترین اهداف برنامه‌ریزان، طراحان و معماران منظر است که در این نوشتار نیز به‌عنوان اصلی‌ترین هدف مورد تأکید قرار گرفته است.

چگونگی احیای مناظر پسا صنعت با ویژگی تقویت مولفه‌های مسرت‌بخشی به‌عنوان عاملی مؤثر در ارتقای کیفیت مکان مساله اصلی این تحقیق است. در این راستا از طریق روش تحقیق تحلیلی- توصیفی و با استفاده از روش‌های جمع‌آوری اطلاعات به‌صورت‌های کتابخانه‌ای و میدانی (مصاحبه با نخبگان و صاحب‌نظران) و نیز بازخوانی بیانی‌های بین‌المللی (ICOMOS) و تیکی (TICCIH) به استخراج مفاهیم مرتبط با مناظر پسا صنعت و نیز مولفه‌های مؤثر در تقویت حس مسرت شهروندان پرداخته شده است.

شناخت صحیح، رویکردها و سیاست‌های احیا، ترمیم و آبادسازی سایت‌های پسا صنعت به همراه استفاده درست از پتانسیل مناظر پسا صنعت در افزایش احساس مسرت شهروندان از مهم‌ترین یافته‌های این مقاله است.

نتایج حاصل از این مقاله سیاست‌های کلانی است که می‌تواند در احیای مناظر پسا صنعت به تقویت مسرت‌بخشی در شهروندان شود. برای تدقیق موضوع، سیاست‌های مذکور از طریق پرسش از نخبگان ارزش‌گذاری شده است. در نهایت مدلی جامع برای احیای مناظر پسا صنعت با هدف افزایش مسرت در منظر شهری ارائه شده است.

کلیدواژه‌ها: کیفیت زندگی شهری، منظر پسا صنعت، مسرت، رضایت، شادی

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۰۷/۱۷

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۱۰/۳۰

* نویسنده مسئول: haghghatbin@modares.ac.ir

مقدمه

تحقیقات نشان می‌دهد عدم توجه به کیفیت منظر در بسیاری از شهرهای امروزی موجب شده است تا سلامت جسمی و روانی انسان شهرنشین به‌شدت دچار مخاطره و تزلزل شود؛ همین امر محرکی شده تا پژوهشگران با هدف ارتقای سلامت و بهداشت روان در جامعه به تدوین برنامه‌هایی به‌منظور بازنگری مناظر شهری بپردازند و کیفیاتی از جمله کیفیت "مسرت‌بخشی" را در مناظر شهری مد نظر قرار دهند. اما از سوی دیگر بسیاری از مناظر نامطلوب و بی‌کیفیت شهری در حقیقت مناظری آشفته، متراکم، ناامن و اغلب فاقد عناصر طبیعی هستند که موجب اختلال در میزان کارایی مغز، افزایش استرس، کاهش توجه و تمرکز در ادراک، افزایش پرخاشگری و در بلندمدت موجب بروز انواع بیماری‌های قلبی، فشارخون و غیره می‌شوند؛ از جمله این مناظر شهری نامطلوب و رها شده در شهرهای امروز، می‌توان به مناظر "پسا صنعت" اشاره کرد. این مناظر در نتیجه رشد و توسعه شهرهای بزرگ در سال‌های اخیر پدید آمده و عدم توجه کیفی به آنها موجب بروز آثار مخرب بر منظر شهری شده است. بنابراین مناظر پسا صنعت در عصر کنونی به‌عنوان بخشی از مناظر شهری به حساب می‌آیند که در موارد بسیاری متروکه و غیرفعال بوده و انواع معضلات زیست‌محیطی، اجتماعی، کالبدی و غیره را برای شهرهای امروز رقم زده‌اند. این مناظر فرصت مناسبی برای طراحی و احیای با

رویکرد افزایش مسرت در منظر شهری را فراهم آورده‌اند که می‌توانند به ارتقای کیفیت زندگی شهری کمک نمایند. از این رو در ادامه به معرفی و شناخت انواع کیفیت‌های زندگی شهری پرداخته و پس از معرفی شاخصه‌های آن، به بررسی کیفیت مسرت و مولفه‌های سازنده مسرت‌بخشی پرداخته خواهد شد.

روش تحقیق

پژوهش پیش‌رو از نوع کاربردی بوده و از حیث ماهیت و روش، یک تحقیق توصیفی- تحلیلی محسوب می‌شود. روش جمع‌آوری اطلاعات به هر دو روش مطالعات کتابخانه‌ای و مشاهدات میدانی صورت گرفته است. فرآیند کلی پژوهش در چند بخش کلی صورت گرفت. در بخش اول به‌منظور دستیابی به مفاهیم پایه، تعاریف و به‌طور کلی مبانی نظری مرتبط با پژوهش به مطالعه و بررسی متون و اسناد کتابخانه‌ای (الکترونیکی و غیرالکترونیکی) در حوزه کیفیت‌های زندگی شهری، احساس رضایت، احساس شادی، احساس مسرت و عوامل مؤثر بر آنها، زمین‌های متروکه شهری، زمین‌های قهوه‌ای، مناظر پسا صنعت، میراث صنعتی، ارزش‌های میراث صنعتی و روش‌ها و اصول مرمت و احیای مناظر پرداخته شده است. روش تجزیه و تحلیل اطلاعات از روش قیاسی و با استفاده از جداول و نمودارهای مقایسه‌ای انجام شد؛ همچنین ارزیابی بخشی از این اطلاعات از طریق مصاحبه با نخبگان در زمینه معماری منظر به نتایج به‌دست‌آمده از این پژوهش انجامید.

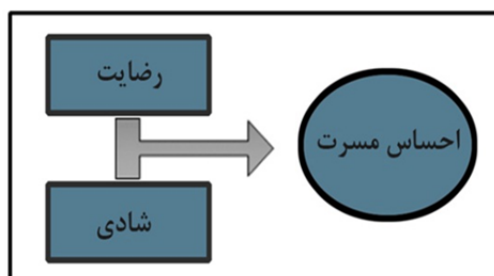
کیفیت زندگی شهری

شهر، به‌عنوان بستر زیست‌بخش قابل توجهی از انسان‌ها، در واقع شکل‌دهنده سبک زندگی ایشان و مؤثر در کیفیت زندگی آنها است. شهر سالم با انسان سالم معنا می‌یابد و هر دو موجب به‌وجود آمدن جامعه‌ای سالم و پویا خواهند شد. بنابراین به‌منظور افزایش کیفیت مسرت در مناظر شهری لازم است ابتدا به مطالعه شاخصه‌هایی از کیفیت زندگی شهری پرداخته شود که ایجاد احساس مسرت در شهروندان را به دنبال دارد.

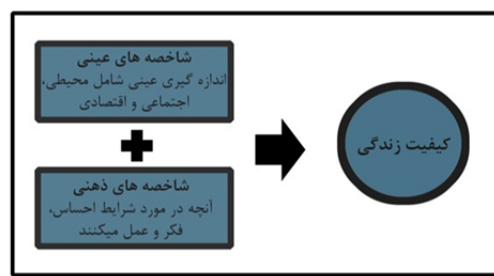
در ابتدا لازم است گفته شود که مفهوم کیفیت، عبارت است از چگونگی یک شی که تأثیر عاطفی و عقلانی بر مخاطب می‌گذارد^[1]. مک‌لارن بیان می‌کند که همواره دو نوع مشخص از شاخصه‌ها برای سنجش کیفیت زندگی وجود دارند؛ نوع اول که شامل شاخصه‌های عینی بوده و جنبه‌های ملموس محیط ساخته شده، محیط طبیعی و حوزه‌های اجتماعی و اقتصادی را شامل می‌شوند و نوع دوم که شاخصه‌های ذهنی هستند و بیان قابل اندازه‌گیری از حس رفاه افراد و رضایت‌مندی آنها از جنبه‌های خاص زندگی‌شان است^[2] (جدول ۱).

بنابراین می‌توان گفت شاخصه‌های کیفیت زندگی شهری به دو دسته شاخصه‌های عینی (واقعی یا کمی) و شاخصه‌های ذهنی (روانی یا کیفی) تقسیم می‌شوند. شاخصه‌های عینی بر پایه آمارهای واقعی و داده‌های ثانویه بوده و در واقع عوامل اجتماعی و اقتصادی قابل سنجش برای انعکاس میزان تأمین نیازهای انسانی هستند که با استفاده از گزارش‌ها و آمار رسمی بررسی می‌شوند. شاخصه‌های ذهنی بر مسایل روانی، درک و تصور انسان متکی بوده و سطح رضایت افراد و گروه‌ها را، که اصطلاحاً به‌زیستی ذهنی می‌نامند، ارزیابی می‌کنند. این شاخصه بر گزارش افراد از ادراکات‌شان در مورد جنبه‌های مختلف زندگی مبتنی هستند (شکل ۱).

صاحب نظران	مولفه های مورد تاکید در مبحث کیفیت زندگی شهری
لیو (۱۹۷۶ میلادی)	اقتصاد، سیاست، محیط، اجتماع، سلامت و آموزش ^[3]
بویر و ساوجو (۱۹۸۱ میلادی)	آب و هوا، مسکن، سلامت، محیط، حمل و نقل، آموزش، هنر، سرگرمی و اقتصاد ^[3]
استور و لوین (۱۹۹۲ میلادی)	میزان بارش، رطوبت هوا، درجه گرمای روزانه، درجه سرمای روزانه، سرعت باد، تابش آفتاب، ساحل دریا، جرم های سنگین، نسبت معلم به دانش آموز، میدان دید، ذرات معلق در هوا، تخلیه فاضلاب، ازبین رفتن املاک، اعتبار مالی بالا، موقعیت درمانی، مراکز شهری ^[3]
ساوت ورت	دسترسی، راحتی، آسایش، سرزندگی و حیات، شادی و شغف، فرم، حفاظت از محیط، تنوع و تجانس، معنی، خوانایی، بازبودن فضاها، مرمت و نگهداری، سلامتی و ایمنی ^[4]
صوفیان (۱۹۹۳)	امنیت عمومی، هزینه غذا، زندگی، استاندارد مسکن، ارتباطات، آموزش، سلامت عمومی، آرامش و سکون، جریان ترافیک، هوای تمیز ^[3]
برنامه پیشرفت و توسعه سازمان ملل متحد (۱۹۹۴ میلادی)	پیش بینی زندگی، نسبت بی سواد بزرگسالان، میانگین قدرت خرید ^[3]
پروتا سیکو (۱۹۹۷ میلادی)	درآمد ماهیانه برای هر شخص، توزیع درآمد، هزینه ماهیانه مواد غذایی ^[3]
فریدمن	شاخص های اقتصادی (درآمد، ثروت و اشتغال)، شاخص های محیطی (درصد مسکن استاندارد، کیفیت هوا، هزینه حمل و نقل خانواده)، شاخص سلامت (مرگ و میر کودکان کمتر از یک سال، نرخ خودکشی)، شاخص های آموزشی (کودکان و بزرگسالان در حال تحصیل و مراکز آموزشی)، شاخص های مشارکت و همیاری، شاخص های امنیت اجتماعی (دزدی و اعتیاد) ^[5]
مازلو	تامین کلیه نیازهای فیزیکی، ایمنی و امنیت و حفاظت، یک تصویر ذهنی و شهرت خوب، فرصت خلاق بودن، از نظر زیبایی شناسی مطبوع ^[6]
بونایتو	جنبه های فضایی، جنبه های انسانی، جنبه های کارکردی، جنبه های زمینه ای ^[7]
زیولووا و جانسکی (۲۰۰۸)	مسکن، اقتصاد، کار، منابع، بهداشت، یادگیری و مهارت، امنیت
احمدیان و ظفرنیا	اجتماعی (تعلق مکانی، همبستگی اجتماعی، مشارکت)، اقتصادی (اشتغال، درآمد)، محیطی (امنیت، بهداشت)، کالبدی (کیفیت مسکن، تسهیلات)، فرهنگی (مذهب، آموزش) ^[8]
موسسه PPS	دسترسی و به هم پیوستگی، آسایش و منظر (افزایش امنیت)، استفاده ها و فعالیت ها، اجتماع پذیری ^[9]
فرجی ملایی و دیگران (۱۳۸۹)	اقتصادی، زیست محیطی، اجتماعی، فرهنگی - سیاسی ^[10]
سیف الدینی	روانی (رضایت، شادمانی، امنیت)، محیطی (مسکن، دسترسی به خدمات و امنیت محیطی) ^[11]
هیلدر براندفری	تامین نیازهای ساکنین، ایمنی و امنیت و حفاظت، از نظر بصری سامان یافته و منظم، محیط اجتماعی هدایت کننده و تقویت کننده حس مکان، تصویر ذهنی مناسب، شهرت و اعتبار خوب، افزایش حس اعتماد و منزلت، فرصت خلاق بودن و شکل دادن فضای شخصی، دارای جنبه زیبایی شناسانه و از نظر کالبدی قابل تصور ^[6]

شکل ۲) ارتباط میان احساس رضایت، شادی و مسرت (ماخذ: نگارنده)

شکل ۱) کیفیت زندگی و روابط شکل دهنده آن^[12]

احساس رضایت، شادی و مسرت

رضایت: همان طور که گفته شد احساس مسرت با میزان احساس رضایت از زندگی در افراد در ارتباط است. مازلو در نظریه سلسله مراتب نیازها (هرم مازلو)، مفهوم رضایت را مترادف با "رضای نیازها، تامین نیازها یا رفع نیازها" می داند^[13]. وی معتقد است ارضای نیاز شامل حالاتی مانند نیرومندی، چالاکي، لذت و پاداش بوده و پس از ارضای یک سطح از نیازها، نیازهای سایر سطوح اهمیت پیدا می کنند و آنها خواهند بود که بر رفتار شخص تسلط می یابند تا زمانی که به بالاترین سطح سلسله مراتب برسیم. اینگلههارت نیز مفهوم رضایت از زندگی را این گونه تعریف می نماید "احساس رضایت از بازتاب توازن میان آرزوهای شخصی و وضعیت عینی فرد به وجود می آید."^[14]

می توان گفت رضایت از زندگی تا حد زیادی بسته به شرایط فردی بوده؛ اما تاثیر عوامل اجتماعی بر افزایش یا کاهش آن بسیار موثر است. جامعه از سویی به وجود آورنده شرایطی است که می تواند فرد را به سوی تحقق اهداف و آرزوهای فردی سوق دهد و از سوی دیگر زمینه ساز تحقق فضایی است که فرد می تواند به کنش متقابل و ارتباط با محیط پیرامون و هم نوعانش پرداخته و در نتیجه موجب ایجاد آرامش، امنیت و اطمینان خاطر وی برای یک زندگی مناسب

به منظور تدقیق موضوع، در جدول ۱ برخی از مهم ترین دیدگاه های عنوان شده توسط صاحب نظران در حوزه مولفه های سازنده کیفیت زندگی شهری آورده شده است. با مطالعه و بررسی دیدگاه های ذکر شده در جدول ۱ و با تاکید بر نظر مک لارن مبنی بر تقسیم بندی شاخصه های سازنده کیفیت زندگی به دو گروه شاخصه های عینی و ذهنی، جدول ۲ درباره شاخصه های سنجش کیفیت شهری حاصل می شود.

احساس مسرت؛ رضایت توأم با شادی

در فرهنگ فارسی معین، واژه "مسرت" به معنای شادمانی و خوشی ذکر شده است؛ همچنین در لغت نامه دهخدا "مسرت" مترادف با سرور، شادی، خوشی و آسایش معنا شده است. در واقع مسرت، تنها بر بُعد ظاهری مفهوم شادی اکتفا نکرده و مفهوم آسایش و رضایت را نیز در بر می شود. بنابراین براساس جدول ۲ می توان نتیجه گرفت احساس مسرت، به احساس رضایت توأم با شادی بسیار نزدیک است که در فضای شهری می تواند زیرمجموعه ای از مولفه های روان شناختی و متاثر از شاخصه های ذهنی کیفیت زندگی شهری به حساب آید. بنابراین لازم است تا برای درک بهتر این کیفیت، به شناخت بیشتری از احساس رضایت و شادی در انسان ها پرداخته شود (شکل ۲)^[12].

شکل ۳) مفهوم رضایت از زندگی: ارضای نیازها در سطوح فردی و اجتماعی و ابعاد گوناگون اقتصادی، سیاسی، زیستی و غیره (ماخذ: نگارنده)

شادی: احساس شادی و عوامل بروز آن در انسان همواره از سوی زبان‌شناسان، فلاسفه، جامعه‌شناسان، روان‌شناسان و به‌طور کل افراد صاحب‌نظر مورد بررسی و مطالعه قرار گرفته است. به‌طور کلی شادی را فاقد هیجانات و عواطف منفی بودن و نیز همسو با رضایت از زندگی دانسته‌اند که بیشتر با حالات ذهنی تعریف می‌شود تا حوادث خارجی و بیرونی.

برخی تعاریف ارائه‌شده در حوزه‌های مختلف در رابطه با مفهوم "شادی" به شرح زیر هستند:

شادی از دیدگاه جامعه‌شناسان: شادی افزایش‌دهنده آگاهی، خلاقیت و فعالیت فرد بوده، تسهیل‌گر روابط اجتماعی است و موجب حفظ سلامت و افزایش طول عمر می‌شود [16].

شادمانی همواره با خرسندی، خوشبینی، امید و اعتماد همراه است. از این رو می‌تواند به‌عنوان یک کاتالیزور نقش تسریع‌کننده‌ای در فرآیند توسعه جامعه و فرد داشته باشد [17].

شادی از دیدگاه زبان‌شناسان: واژه شادی واژه‌ای فارسی است که در معنای حاصل مصدري به کار می‌رود. مهم‌ترین برابری‌های آن شامل شادمانی، خوشحالی، بهج، بهجت، استبهاج، بشاشت، مسرت، نشاط، طرب، ارتیاح، وجد، انبساط، سرور، فرح، سراء، مرحان، خوشدلی، رامش و نیز مقابل غم و اندوه، سوگ، تیمار، کروز و کروژ و هستند [18].

شادی از دیدگاه روان‌شناسان: نشاط یا شادمانی مفهومی است که دربرگیرنده لذت آنی، لذت طولانی‌مدت و لذت از کل زندگی است. نشاط دارای سه جزء اساسی شامل هیجانات مثبت، رضایت از زندگی و فقدان عواطف منفی است [19].

شادی زیرمجموعه انفعالات و منظور آن، طیفی از لذات مادی و معنوی است که با حالت خوشحالی و سرور یا دیگر هیجانات مثبت همراه است و می‌توان آن را از ابعاد اصلی تجربه و از ویژگی‌های شخصیتی به شمار آورد. به عبارتی دیگر شادی حالتی عاطفی است که با حس کمال و تشخص به آدمی همراه باشد [20].

شادی از دیدگاه فلاسفه: مهم‌ترین هدف زندگی رسیدن به شادی است. چه انسان معتقد به اصول مذهبی باشد، چه نباشد و هر مذهبی که داشته باشد همه ما در جست‌وجوی رسیدن به چیز بهتری در زندگیمان هستیم؛ بنابراین حرکت و فعالیت ما به سوی دست‌یافتن به شادی است [21].

تحقیقات نشان می‌دهند روان‌شناسان در زمینه شادی، بین شادی کوتاه‌مدت و بلندمدت تفاوت قایل می‌شوند. شادی کوتاه‌مدت چیزی است که ما در موقعیت‌های خاص زمانی که تحت تاثیر احساسات مثبت قرار می‌گیریم تجربه می‌کنیم و شادی بلندمدت می‌تواند رضایت از زندگی به شکلی عمیق‌تر و بنیادی‌تر توصیف

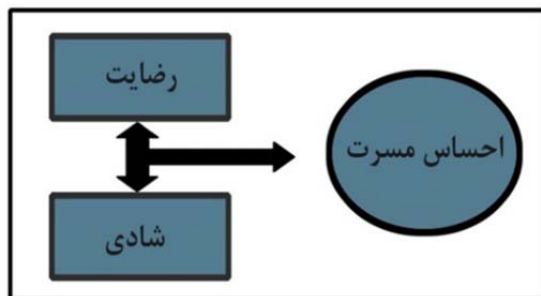
جدول ۲) شاخصه‌های سنجش کیفیت زندگی شهری (ماخذ: نگارنده)

شاخصه‌های کیفیت زندگی شهری	
شاخصه‌های عینی (کمی یا بیرونی)	
اجتماعی	وسعت خدمات آموزشی، وسعت امکانات فرهنگ، وسعت امکانات تفریحی، وسعت امکانات بهداشتی و درمانی، امکان دسترسی به پلیس و نیروهای امدادرسان، نرخ جرم، میزان تحصیلات، میزان سواد، میزان مشارکت عمومی، تراکم جمعیت
اقتصادی	وضعیت مسکن، میزان درآمد، میزان فرصت‌های شغلی ایجادشده، هزینه‌های زندگی، میزان توانایی پس‌انداز وضعیت شبکه دفع فاضلاب، وضعیت آب شرب در شهر، وضعیت پاکیزگی فضاهای شهری، نبود آلودگی (صوتی، هوا و غیره)، وضعیت خدمات در اماکن و فضاهای عمومی، حفاظت از محیط، وضعیت شبکه ارتباطی و راه‌ها، وضعیت معابر و دسترسی‌های شهری، وضعیت زیرساخت‌ها، وضعیت جریان ترافیک، مصالح و تجهیزات به‌کاررفته در بناها و فضاهای شهری، امکانات و خدمات حمل و نقل عمومی، تنوع در کاربری‌ها و در طراحی
شاخصه‌های ذهنی (کیفی یا درونی)	
اجتماعی	مطلوبیت خدمات آموزشی، مطلوبیت امکانات فرهنگی، مطلوبیت امکانات تفریحی، مطلوبیت امکانات بهداشتی و درمانی، مطلوبیت اوقات فراغت، مطلوبیت میزان و کیفیت دسترسی به پلیس و نیروهای امداد رسانی، مطلوبیت اعتماد و ارتباط با افراد جامعه
اقتصادی	مطلوبیت فرصت‌های شغلی ایجادشده، مطلوبیت میزان درآمد، امید به آینده شغلی، مطلوبیت توزیع درآمد و ثروت، مطلوبیت وضعیت مسکن، مطلوبیت هزینه‌های زندگی
محیطی - کالبدی	مطلوبیت پاکیزگی اماکن و فضاهای شهری، مطلوبیت سکوت و آرامش، مطلوبیت عدم آلودگی (هوا و غیره)، مطلوبیت کیفیت خدمات در اماکن عمومی، مطلوبیت کیفیت آب، مطلوبیت وضعیت شبکه دفع فاضلاب، مطلوبیت ابعاد حفاظتی محیط‌های شهری، مطلوبیت مسکن، مطلوبیت کیفیت ابنیه و مناظر شهری، مطلوبیت خدمات حمل و نقل عمومی، مطلوبیت شبکه ارتباطی و راه‌ها، مطلوبیت وضعیت معابر و دسترسی‌ها، مطلوبیت وضعیت تجهیزات و زیرساخت‌های شهری، مطلوبیت وضعیت ترافیک، مطلوبیت ابعاد خوانایی شهر، مطلوبیت میزان تنوع در کاربری‌ها و در طراحی فضاهای شهری، مطلوبیت سیاست‌ها و عملکردهای مربوط به مرمت و نگهداری، مطلوبیت ایمنی
روان‌شناختی	احساس رضایت، احساس شادمانی، احساس امنیت، داشتن روحیه کار گروهی، فرصت خلاق بودن، احساس آرامش و راحتی، احساس تعلق خاطر، امید به آینده، سلامتی

با بررسی دیدگاه‌های مختلف این گونه استنباط می‌شود که رضایت از زندگی به یک فرآیند قضاوتی و شناختی اشاره دارد که در آن افراد، کیفیت زندگی خود را براساس مجموعه‌ای از ملاک‌ها ارزیابی می‌کنند؛ که این ملاک‌ها دربرگیرنده نیازها در سطوح مختلف فردی و اجتماعی و در ابعاد گوناگون اقتصادی، سیاسی، زیستی و غیره هستند. نیازهای انسان پاسخ خود را در فضا پیدا می‌کنند و درواقع مطلوب و رضایت‌بخش بودن فضا از دید استفاده‌کننده، ارتباط مستقیمی با برآورده‌شدن نیازهای وی در سطوح و ابعاد مذکور دارد. همان‌طور که پاک‌نراد نیز کارآیی و مطلوبیت عملکردی فضا را این‌گونه تعریف می‌کند "منظور از کارآیی وجود عملکرد مناسب و

شخصیتی و فردی ما بوده، یا در تعاملات و ارتباطات ما با دیگر افراد جامعه معنا پیدا کرده یا به ویژگی‌های محیط و فضاهای شهری بستگی دارند (جدول ۴).

در شکل ۵ ارتباط و تاثیرپذیری میان سه کیفیت شادی، رضایت و مسرت و نیز مولفه‌های سازنده هر یک ذکر شده است.

شکل ۴) ارتباط و پیوستگی میان شادی و رضایت به عنوان دو مولفه سازنده احساس مسرت (ماخذ: نگارنده)

شود. این دو پدیده در دو بخش متفاوت مغز نیز تجربه می‌شوند. بنابراین می‌توان احساس رضایت را شرط لازم برای رسیدن به شادی و مسرت دانست (شکل ۴).

با مطالعه مفهوم شادی براساس دیدگاه‌های مختلف جامعه‌شناختی، روان‌شناختی و غیره مولفه‌های موثر بر احساس شادی در سه زیرگروه فردی، اجتماعی و طبیعی- زیست‌محیطی جای می‌گیرند. در جدول ۳ تلاش شده است تا مولفه‌های جمع‌آوری شده از مطالعه دیدگاه‌های افراد صاحب‌نظر، در این سه زیرگروه دسته‌بندی شود.

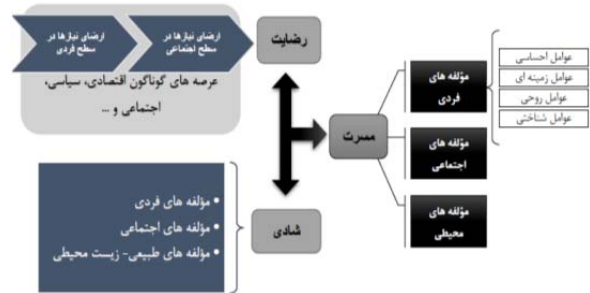
مسرت: حال با رجوع مجدد به مناظر شهری، چنین به نظر می‌رسد که در این فضاها احساس رضایت و شادی و پیامد آن مسرت، با دستیابی به محیطی مطلوب و با کیفیت، ارتباط مستقیم دارد زیرا این مهم خود در کیفیت زندگی تاثیر مستقیم دارد. زمانی که محیط، شرایط مناسب‌تری را فراهم می‌کند شخص احساس گیرایی و مطلوبیت کرده و تمایل دارد مدت طولانی‌تری در آن محیط سپری نماید. مولفه‌های مسرت‌بخش یا در گروی ویژگی‌های

جدول ۳) مولفه‌های موثر بر احساس شادی

افراد صاحب‌نظر	سال	مولفه‌های موثر بر احساس شادی		
		فردی	اجتماعی	طبیعی- زیست‌محیطی
فیضی و اسدیپور [22]	۱۳۹۲	-	-	ارتباط با عناصر و چشم‌اندازهای طبیعی، وجود فضاهایی برای رفع نیازهای شهروندان
ریانی و همکاران [23]	۱۳۹۰	کارآمدی فردی، درآمد اقتصادی	سرمایه‌های اجتماعی، رضایت از امکانات جامعه، میزان برخورداری از حقوق شهروندی، منزلت اجتماعی، کارآمدی اجتماعی	-
شریفی و همکاران [24]	۱۳۸۹	جنسیت، درآمد اقتصادی، امید به آینده، رشته تحصیلی	شرکت در برنامه‌های فرهنگی، آینده شغلی	موقعیت جغرافیایی محل زندگی
هزارجریبی و آستین‌افشان [25]	۱۳۸۸	امید به آینده، ارضای نیازها	مقبولیت اجتماعی، عدالت اجتماعی، پایبندی به ارزش‌ها، اخلاق عمومی، همبستگی اجتماعی و امنیت اجتماعی	-
نشاط‌دوست و همکاران [26]	۱۳۸۸	رضایت از زندگی، خوش‌بینی، ورزش، رضایت شغلی، خداباوری، سلامت جسمی و روانی	رضایت از خانواده، ارتباطات اجتماعی، فعالیت‌های فرهنگی- اجتماعی	-
ظهوری و فکری [27]	۱۳۸۲	سن، جنس، رشته تحصیلی	-	محل سکونت
میرشاه جعفری و همکاران [28]	۱۳۸۱	عزت نفس، شخصیت، اعتقادات مذهبی، رضایت شغلی، سلامتی، جنسیت	شرایط اقتصادی جامعه، سرمایه‌های اجتماعی، فعالیت‌های اوقات فراغت	-
جان‌اوت [29]	۲۰۱۱	-	نوع حاکمیت و کیفیت دولت	-
هالر و هادکر [30]	۲۰۰۶	موفقیت و رضایت شغلی	روابط اجتماعی، جهت‌گیری‌ها و مشارکت‌های اجتماعی، شرایط کلان اقتصادی برابر و عادلانه، رفاه، دموکراسی سیاسی	-
کار [31]	۲۰۰۴	هدفمندبودن، رشد شخصی	تسهیلات رفاهی و خدماتی، ارتباطات اجتماعی	عوامل زیست‌محیطی، ارتباط با طبیعت
آلواردو [32]	۱۹۹۸	اعتقادات مذهبی، رضایت از زندگی، سلامت روانی	-	-

جدول ۴) مولفه‌های مسرت‌بخش (ماخذ: نگارنده)

مولفه‌های فردی	امید به آینده، خوش‌بینی، احساس تعلق
عوامل احساسی	مذهب و دین‌داری، ورزش
عوامل شناختی	ارضای نیازها، سن، جنس، وضعیت تاهل، درآمد، شغل، خانواده
عوامل زمینه‌ای	امنیت فردی، عزت نفس
عوامل روحی و روانی	احساس مقبولیت نزد دیگران، فضای اخلاق عمومی جامعه، امنیت اجتماعی، تعاملات و روابط اجتماعی، مشارکت در فعالیت‌های گروهی، برخورداری از حقوق شهروندی، عدالت اجتماعی، حاکمیت و دولت، محرومیت نسبی، عدالت توزیعی
مولفه‌های اجتماعی	آب و هوا، موقعیت جغرافیایی، وجود فضاهای سبز و عناصر طبیعی، بهداشت محیط، وجود فضاهای مکت و توقف، تنوع، نظم، رنگ، هویت، خوانایی، احساس تعلق به محیط، وجود عناصر خاص بصری، غنای حسی
مولفه‌های محیطی	

شکل ۵) ارتباط میان شادی، رضایت و مسرت (ماخذ: نگارنده)

منظر پسا صنعت

از اواسط دهه ۱۹۸۰ سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان آمریکای شمالی و اروپا، توجه بیشتری به اقدامات طراحی برای ترویج توسعه پایدار و بهبود کیفیت زندگی در مناطق شهری کردند؛ از این رو یکی از حمایت‌های سیاسی گسترده در آمریکای شمالی و کانادا توسعه مجدد "زمین‌های قهوه‌ای" بود که اغلب هم در بخش‌های مرکزی مناطق شهری واقع شده بودند^[33]. به‌طور کلی زمین‌های شهری متروکه براساس نوع کارکرد به سه دسته زمین‌های خاکستری، قهوه‌ای و سبز تقسیم می‌شوند که مناظر پسا صنعت را می‌توان به‌نوعی، از انواع زمین‌های قهوه‌ای به حساب آورد. با این تفاوت که در مطالعه و بررسی مناظر پسا صنعت به زمین‌های قهوه‌ای از دید منظر سازی و توجه به ویژگی‌های ذهنی و عینی منظر آنها و همچنین توجه به این مکان‌ها به‌عنوان میراث صنعتی پرداخته می‌شود؛ در حالی که در مباحث مربوط به زمین‌های قهوه‌ای، این مکان‌ها نه به لحاظ منظر، بلکه از لحاظ جنبه‌های زیست‌محیطی و آلودگی‌های به‌جامانده حائز اهمیت هستند.

زمین‌های خاکستری: اصطلاحی در امریکا و کانادا برای بیان کهنه‌شدگی، ورشکستگی و از رده خارج شدن ملک یا زمین است. ارزش پنهان این فضاها در تاسیسات از پیش موجود آنها (مانند لوله‌کشی‌های آب، گاز و فاضلاب، تاسیسات الکتریکی و پی‌های محکم و غیره) نهفته است که به توسعه‌دهندگان اجازه می‌دهد به‌گونه‌ای کارآمدتر سرمایه‌های خود را در سایر امور توسعه مجموعه مورد نظر اختصاص دهند^[34].

زمین‌های سبز: زمین‌هایی را گویند که تا قبل از این توسعه نیافته‌اند و ممکن است در نواحی روستایی یا شهری واقع شده و همچنین تحت استفاده کشاورزی یا طراحی مناظر شهری باشند. هر چند سیاست دولت‌ها به‌طور کلی جلوگیری از توسعه شهرها در این اراضی است اما در بسیاری موارد نمی‌توان مانع این نوع توسعه شد. زمین‌های سبز که تا قبل از این در حاشیه شهرها قرار داشتند به‌دلیل رشد و توسعه شهر در داخل شهر قرار گرفته‌اند و ممکن است فرصت توسعه اقتصادی‌تری را برای شهرها در مقایسه با زمین‌های متروکه که در مکان نامناسبی قرار گرفته‌اند به‌دلیل دسترسی بهتر به حمل و نقل و زیرساخت‌ها فراهم کنند^[34].

زمین‌های قهوه‌ای: یا زمین‌های متروکه بی‌دفاع در دیکشنری وبستر به‌عنوان قطعه زمینی که برای اهداف صنعتی توسعه پیدا کرده است و به‌صورت آلوده، متروکه و رها شده در آمده، تعریف شده است. این تعریف در تقابل با تعریف گرین‌فیلد یا زمین‌های سبز است که دلالت بر زمینی دارد که قبلاً توسعه پیدا نکرده یا آلوده نشده است. ویژگی زمین‌های قهوه‌ای در کانادا و امریکا توسط آژانس حفاظت از محیط‌زیست ایالات متحده بدین‌شرح ارایه شده است:

(۱) تحت تاثیر کاربری سابق خود و اراضی اطراف قرار گرفته‌اند.

(۲) اغلب متروکه هستند.

(۳) آلودگی زیست‌محیطی دارند.

(۴) بین مناطق شهری توسعه‌یافته قرار گرفته‌اند.

(۵) نیاز مداخله برای استفاده مجدد از این اراضی وجود دارد.

مناظر پسا صنعت بخش مهمی از تاریخ یک شهر را توصیف و شهادی بر تحولات فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی شهر هستند و ارزش‌های مهمی را برای میراث شهری تفسیر و مستند می‌سازند. در واقع این مناظر ورای ارزش مکانی و زیرساختی خود، شامل اطلاعات عظیم و ارزشمند فرهنگی و تاریخی نیز هستند؛ بنابراین زنده نگه‌داشتن و حمایت از میراث صنعتی موجود جزء فرهنگ جمعی ما محسوب می‌شود^[35].

براساس جدول ۲، از جمله مولفه‌های محیطی-کالبدی که در گروه شاخصه‌های ذهنی کیفیت زندگی شهری قرار دارند، می‌توان به عوامل زیر اشاره کرد:

(۱) مطلوبیت پاکیزگی و قابل استفاده بودن اماکن و مناظر شهری

(۲) مطلوبیت ابعاد حفاظتی از محیط‌های شهری

(۳) مطلوبیت کیفیت مناظر شهری

(۴) مطلوبیت سیاست‌ها و عملکردهای مربوط به مرمت و نگهداری مناظر شهری

سایت‌های پسا صنعت به‌عنوان مناظر شهری ارزشمند و در عین حال متروکه و رها شده به‌شدت نیازمند توجه و بازنگری در امر حفاظت، نگهداری و ارتقای کیفیت‌های محیطی هستند؛ زیرا در یک نگرش کلی بر وضعیت این مناظر در شهرها این‌طور به نظر می‌رسد که تمامی مولفه‌های نام‌برده در اغلب این سایت‌ها مورد غفلت واقع شده و از این رو به لحاظ شاخص‌های کیفی زندگی شهری، این مناظر و مناطق مجاور آنها، در رتبه نامناسبی قرار دارند. امروزه بسیاری از کشورهای توسعه‌یافته، با استفاده‌های متنوعی از مجموعه‌های صنعتی، آنها را به فضاهای مسکونی، اداری، فرهنگی و نمایشگاهی تبدیل می‌کنند^[36].

در ایران به رغم وجود ساختمان‌های صنعتی منحصر به‌فرد، به‌ویژه میراث معماری صنعتی دوران پهلوی که از بهترین و زیباترین نمونه‌های معماری صنعتی در جهان هستند تخریب این دسته از ابنیه بیشتر از حفاظت از آنها صورت گرفته و تنها نمونه‌های معدودی احیا و تغییر کاربری داده شده‌اند^[37].

با توجه به اهمیت سایت‌های صنعتی به‌جامانده در شهرها، به‌عنوان میراث معماری صنعتی، در جدول ۵ به بیان برخی دیدگاه‌ها در این حوزه پرداخته شده است (جدول ۵).

همچنین براساس مطالعات در خصوص ارزش‌های منابع میراثی و جمع‌بندی دیدگاه‌های صاحب‌نظرانی مانند سر برنارد فیلدن، دکتر مهدی حجت و نیز بررسی بیانیه‌های صادر شده توسط کمیته ایکوموس، می‌توان ارزش‌های میراث معماری صنعتی را براساس جدول ۶ دسته بندی کرد.

جایگاه مناظر پسا صنعت در تقویت احساس مسرت شهروندان

امروزه معماران و طراحان منظر بر پتانسیل‌های زیست‌محیطی و زیبایی‌شناسی مناظر پسا صنعت که موجب توسعه مجدد فضاهای شهری می‌شوند تاکید و تمرکز دارند، از این جمله می‌توان به بهبود کیفیات زیست‌محیطی، بازگرداندن شرایط طبیعی زیستگاه‌ها، تقویت فرصت‌های تفریحی و بهبود سیمای شهر اشاره کرد. از سوی دیگر با توجه به ارزش‌های تاریخی، فرهنگی، عملکردی و هویتی سایت‌های پسا صنعت به‌عنوان میراث صنعتی باقی‌مانده در شهرها، حفاظت از این مناظر نیز بسیار با اهمیت شمرده می‌شود. با

بازگرداندن شرایط زیست مطلوب به زمین‌هایی که پیشینه صنعتی داشته، دچار انواع آلودگی‌ها و آسیب‌های جدی شده و ساختار عملکردی آنها مختل شده است، روش "احیای اراضی، ترمیم و آبادسازی" به کار برده می‌شود. این رویکرد اغلب مختص عملیاتی است که برای احیای معادن ازکارافتاده، سرزمین‌های معدنی، مناظر متروکه صنعتی و به‌طور کلی مناظر پسا صنعت به کار می‌رود. هدف اصلی در این عملیات رسیدن به سرزمین‌هایی با پایداری بیشتر و داشتن اثرات سوء کمتر است؛ در حالی که موجبات افزایش ارزش زیست‌پذیری و ارزش‌های زیستگاهی و بهبود و تقویت کیفیت‌های زیستی و ویژگی‌های بصری را نیز فراهم کنند. این روش شامل اصول سه‌گانه‌ای است که در ادامه بدان پرداخته شده است.

اصول احیا، ترمیم و آبادسازی مناظر پسا صنعت با تاکید بر احساس مسرت شهروندان

با توجه به مطالعات (به‌ویژه روی بیانیه‌های صادر شده توسط کمیته‌های تیکی و ایکوموس) می‌توان رویکردهای طراحی مناظر پسا صنعت با روش احیای اراضی، ترمیم و آبادسازی را به سه رویکرد زیر دسته‌بندی کرد:

(۱) حفاظت و ارتقای هویت و ویژگی‌های منظر صنعتی و تاریخی

(۲) تقویت کارکرد اکولوژیکی

(۳) تقویت کارکرد اجتماعی

در جدول ۷، سیاست‌های اتخاذ شده در راستای احیای مناظر پسا صنعت، با توجه و تاکید بر مولفه‌های مسرت‌بخش (جدول ۴) ذکر شده و به هر یک براساس اولویت اهمیت در امر احیا و طبق نظر کارشناسان ۵۰ نفر از نخبگان در امر طراحی و معماری منظر امتیاز داده شده است.

یادآوری این نکته که لازمه ایجاد احساس مسرت در شهروندان، رعایت مولفه‌هایی در سطوح اجتماعی و محیطی است، می‌توان با تاکید بر این مولفه‌ها و رعایت آنها در عملیات حفاظت و احیای سایت‌های پسا صنعت، علاوه بر حفظ هویت و ارزش‌های میراث صنعتی، موجبات تقویت احساس مسرت در شهروندان را نیز فراهم کرد. در واقع سایت‌های پسا صنعت به‌عنوان بستر و پتانسیلی در راستای تقویت احساس مسرت شهروندان وارد عمل شده و در این مسیر، هویت و میراث تاریخی و صنعتی خود را نیز از معرض نابودی نجات می‌دهند.

روش‌های عملیاتی گوناگون احیا و مرمت منظر

به‌طور کلی با توجه به میزان و انواع آلودگی‌ها، تخریب‌ها و اختلالات ایجاد شده در محیط و نیز مقیاس زمین‌های مورد بررسی، عملیات متفاوتی برای مرمت و احیای مناظر شهری وجود دارد. پنج مفهوم اصلی در علم محیط زیست، مرتبط با فرآیند حل مشکلات مربوط به اکوسیستم‌های آسیب‌دیده شامل موارد زیر هستند:

(۱) بهسازی یا توانبخشی (Rehabilitation)

(۲) بازآفرینی (Regeneration)

(۳) ترمیم یا باز زنده‌سازی (Restoration)

(۴) التیام (Healing)

(۵) احیای اراضی، مرمت و آبادسازی (Reclamation) [43]

هر یک از این واژگان دارای مفهوم ضمنی خاصی در اکوسیستم‌های شهری بوده و بیانگر تلفیقی از علم و هنر در حل مشکلات اکوسیستم‌هایی است که به‌شدت تحت تاثیر شهرسازی، صنعت، بلایای طبیعی و غیره آسیب دیده‌اند. به‌منظور احیا و

جدول ۵) میراث معماری صنعتی از دیدگاه صاحب‌نظران (ماخذ: نگارنده)

محقق	میراث معماری صنعتی
	دیدگاه
حناچی [38]	میراث معماری صنعتی شامل آثار باقی‌مانده از فرهنگ صنعت است که دارای ارزش‌های عملی، معماری، اجتماعی یا تاریخی باشد. ورود صنعت به ایران در دوره معاصر و پدیده صنعتی‌شدن کشور که از دوره قاجار با صنایع نظامی آغاز شده بود در دوران پهلوی به اوج خود رسید و به همراه خود شکلی از معماری را وارد کشور کرد که تا پیش از آن سابقه نداشت.
گراهام و همکاران [39]	این میراث بازتابی‌گزینه‌ای است که تاریخ با گذر زمان آن را برای سالم‌ماندن انتخاب کرده است و نمی‌توان طبق آن به تمامی جوانب صنعتی جوامع در گذشته پی برد اما بهترین راه برای شناخت هر چه بهتر آن است.
یونسکو [40]	میراث معماری صنعتی طبق بیانیه‌های موسسه‌های بین‌المللی، آن چیزی است که از صنعت گذشته باقی‌مانده است و ما می‌توانیم به طریقی در آینده از آن استفاده کنیم و به آینده انتقال دهیم.
کاساتانو و لوگونو [41]	میراث صنعتی شامل موارد باقی‌مانده از فرهنگ صنعتی است که از ارزش تاریخی، تکنولوژی، معماری یا علمی برخوردار است.
منشور حفاظت از میراث صنعتی (TICCIH) [41]	میراث صنعتی شامل بقایای فرهنگی صنعتی است که دارای ارزش تاریخی، تکنولوژیکی، اجتماعی، معماری و علمی هستند. این باقی‌مانده‌ها شامل ساختمان‌ها و ماشین‌آلات، کارگاه‌ها، آسیاب‌ها، کارخانه‌ها، معادن، سایت‌هایی برای فرآیندهای صنعتی و پالایش، انبارها، مخازن، تجهیزات تولید، انتقال و استفاده از انرژی و تمامی زیرساخت‌های مربوطه و نیز فضاهایی که برای فعالیت‌های اجتماعی توسط کارکنان این صنایع استفاده می‌شده است [24].
شورای بین‌المللی ابنیه و محوطه‌ها (ICOMOS) [42]	میراث صنعتی شامل سایت‌ها، ساختارها، مجموعه‌ها، مناطق و مناظر، ماشین‌آلات مربوطه، اشیاء یا مدارکی از فرآیندهای تولید صنایع در گذشته و حال، استخراج مواد خام و تبدیل آنها به کالاها و انرژی‌های مربوطه و زیرساخت‌های مربوط به حمل و نقل آنها است که انعکاسی از ارتباطات عمیق میان محیط فرهنگی و طبیعی است. همچنین میراث صنعتی شامل ابعاد غیرعینی مانند دانستنی‌های تکنیکی، چگونگی سازماندهی کار و کارگران و پیچیدگی میراث اجتماعی - فرهنگی نیز است.

جدول ۶) ارزش‌های میراث صنعتی (ماخذ: نگارنده)

میراث معماری صنعتی	
ارزش‌های تاریخی	ارزش هویت و اصالت، ارزش قدمت، ارزش باستان‌شناسانه، از نظر محیط طبیعی، از نظر محیط شهری، از نظر معماری و سبک
ارزش‌های فرهنگی	از نظر اسنادی، از نظر نمادین، از نظر آداب و رسوم
ارزش‌های عملکردی	اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، علمی، آموزشی، صنعتی، بوم‌شناسانه، زیست‌محیطی، مذهبی
ارزش‌های احساسی و معنایی	از نظر زیباشناختی، از نظر شگفت‌انگیزی و اعجاب، از نظر خاطره‌انگیزی

امتیاز	مولفه‌های مسرت بخش		سیاست‌های احیای مناظر پسا صنعت
	اجتماعی	محیطی	
			تقویت کارکرد اکولوژیکی مکان‌یابی مناسب فعالیت‌ها طراحی هماهنگ با محیط طراحی با مواد و مصالح بومی استفاده از روش‌های اکوتکنیک احیا و بهسازی پوشش گیاهی منظر سازی طبیعی با استفاده از گیاهان بومی و ایجاد شبکه نسبتاً پیوسته از لکه‌های سبز و کریدورهای سبز و با در نظر گرفتن رویکرد استراتژیک زیرساخت‌های سبز احیای محیطی بستر و کاهش آلاینده‌های احتمالی آب، خاک، هوا و صوت در این مناظر از طریق روش‌های اکولوژیک، مهندسی بیوشیمیایی و غیره
			تقویت کارکرد اجتماعی ایجاد تنوع در منظر به حداکثر رساندن تجربه حسی افراد با خوانایی و قابل درک کردن محیط و تقویت حس مکان در منظر ارتقای کیفیت‌های بصری در منظر صنعتی و تاریخی طراحی انعطاف‌پذیر طراحی در جهت برآوردن نیازهای اقشار و گروه‌های سنی متفاوت طراحی با هدف ارتقای امنیت، سلامتی، آسایش، شادی و شغف، سرزندگی و حیات در محدوده صنعتی مشارکت بازدیدکنندگان در امر طراحی مکان‌یابی مناسب برای استقرار تسهیلات گردشگری ایجاد دسترسی‌های مناسب
			حفاظت و ارتقای هویت و ویژگی‌های منظر صنعتی و تاریخی حفظ اصالت و هویت منظر طراحی در جهت حفظ و احترام به سنت‌ها و فرهنگ منطقه طراحی هماهنگ با ارزش‌های زیبایی‌شناسانه منظر مورد نظر احیا و بهسازی فعالیت‌ها و لایه‌های گذشته حفاظت از گونه‌های گیاهی با ارزش گذشته حفاظت از عناصر و مصالحی که مشخصه منظر مورد نظر در یک دوره خاص است. طراحی و ایجاد مسیریایی ویژه جهت گردش در سایت و آشنایی با فضاهای تاریخی و صنعتی آن شناخت توان نهفته منظر صنعتی و تاریخی

نتیجه‌گیری

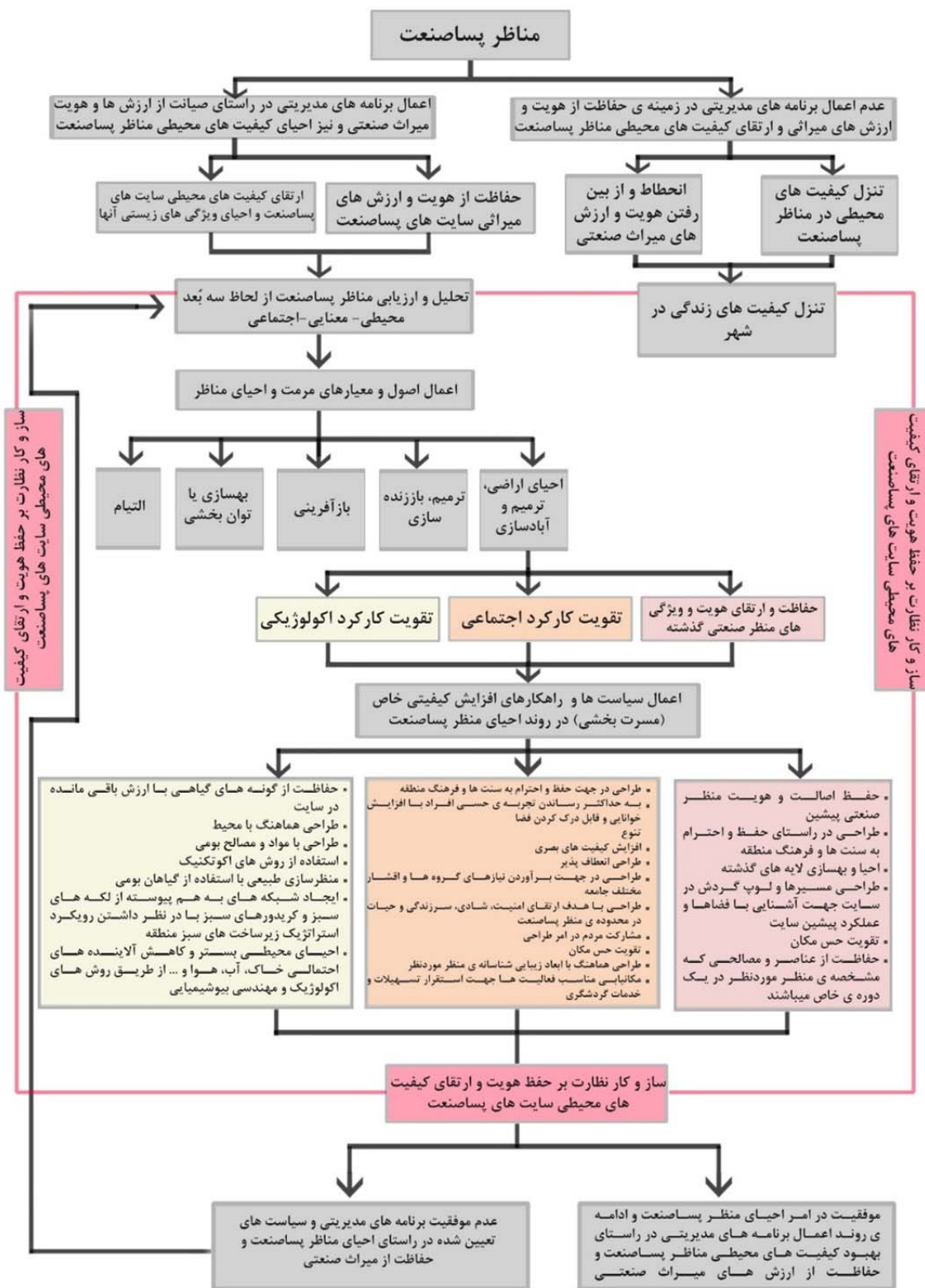
براساس مطالعات و بررسی‌های صورت گرفته می‌توان نتیجه گرفت تقویت احساس مسرت در شهروندان، با دو مفهوم احساس رضایت و احساس شادی، که از اصلی‌ترین شاخصه‌های ذهنی سازنده کیفیت زندگی شهری هستند، در ارتباط بوده و همبستگی دارد. دستیابی به احساس رضایت، در سطوح مختلف اجتماعی و فردی مطرح بوده و زمینه‌ساز دستیابی به احساس شادی و به دنبال آن احساس مسرت در مناظر شهری خواهد بود. از سوی دیگر زمین‌های رها شده و متروک صنعتی به‌جامانده در شهرها، تحت عنوان اراضی پسا صنعت، پتانسیل تبدیل به مناظری فعال، پویا، شاد و با امنیت بالا را دارا بوده و بنابراین می‌توان در راستای تقویت احساس مسرت شهروندان در مناظر شهری، از احیای مناظر پسا صنعت بهره برد. لازمه دستیابی به این مهم، اعمال برنامه‌های مدیریتی در راستایی است که هم به بهبود برخی کیفیت‌ها و مولفه‌های محیطی در سایت‌های پسا صنعت منجر شده و هم موجبات حفاظت از ارزش‌ها و هویت میراث صنعتی گذشته را فراهم سازد، که در غیر این صورت شاهد ادامه روند تنزل کیفیات محیطی در این مناظر و انحطاط و از بین رفتن ارزش‌های میراث صنعتی کشورمان خواهیم بود. پس از تحلیل و ارزیابی مناظر پسا صنعت در سه بعد محیطی، معنایی و اجتماعی (به‌عنوان یکی از انواع مناظر شهری) نوبت به اعمال اصول و معیارهای مرمت و احیا، متناسب با مقیاس و نوع منظر شهری است که در خصوص سایت‌های پسا صنعت از روش "احیای اراضی، ترمیم و آبادسازی" استفاده می‌شود. سه رویکرد اصلی در روش منتخب شامل "حفاظت

براساس جدول بالا سیاست‌های تعیین شده در راستای احیای مناظر پسا صنعت که از بالاترین اهمیت (از نظر متخصصین) در افزایش کیفیت مسرت بخشی محسوب می‌شوند شامل موارد زیر هستند:

- ۱) حفظ اصالت و هویت منظر پسا صنعت
 - ۲) طراحی در جهت حفظ و احترام به سنت‌ها و فرهنگ منطقه
 - ۳) احیای محیطی بستر و کاهش آلاینده‌های احتمالی آب، خاک، هوا و صوت در این مناظر از طریق روش‌های اکولوژیک، مهندسی بیوشیمیایی و غیره
 - ۴) احیا و بهسازی پوشش گیاهی و حفاظت از گونه‌های گیاهی با ارزش موجود در سایت
 - ۵) طراحی و ایجاد مسیریایی ویژه برای گردش در سایت و آشنایی با فضاهای تاریخی و صنعتی پیشین آن
 - ۶) طراحی با هدف ارتقای امنیت، سلامتی، آسایش، شادی و شغف، سرزندگی و حیات در منظر پسا صنعت
 - ۷) طراحی در جهت برآوردن نیازهای اقشار و گروه‌های سنی مختلف
 - ۸) ارتقای کیفیت‌های بصری منظر پسا صنعت
- از محدودیت‌های پژوهش حاضر می‌توان به کمبود منابع مطالعاتی داخلی و نیز نمونه‌های اجرا شده در زمینه احیای مناظر پسا صنعت، علی‌رغم وجود تعداد زیاد سایت‌های متروکه صنعتی در شهرهای بزرگ اشاره کرد. در پروژه‌های خارجی نیز اغلب هویت صنعتی این مناظر نادیده گرفته شده است. پیشنهاد می‌شود در مطالعات آتی در این زمینه، در عین حفاظت از هویت و میراث صنعتی، رویکردهای متفاوتی در احیای این مناظر بررسی شود.

پسا صنعت، روند طی شده ادامه یافته و این امید وجود خواهد داشت تا این مناظر ارزشمند از خطر نابودی نجات یابند. سیستم نظارتی پیشنهادی، منبع سنجش موفقیت یا عدم موفقیت برنامه است که در هر مرحله می تواند بر روند انجام مراحل، نظارت داشته و در صورت نیاز نسبت به رفع مشکلات و اصلاح روند کار اقدام نماید (شکل ۶).

و ارتقای هویت و ویژگی های منظر صنعتی و تاریخی، "تقویت کارکرد اکولوژیکی" و "تقویت کارکرد اجتماعی" هستند. در این مرحله با در نظر داشتن مولفه های تاثیرگذار در افزایش کیفیت مورد نظر (مسرت بخشی)، به ارایه و اعمال راهکارها و سیاست های احیای مناظر پسا صنعت پرداخته می شود. در صورت تحقق هدف یعنی ارتقای حس مسرت شهروندان در بستر احیای منظر

شکل ۶) نتیجه گیری (ماخذ: نگارنده)

- 17- Chalbi M, Mousavi SM. A sociological analysis of happiness, at micro-and macro-levels. Iran Sociol Assoc. 2008;9(1-2):34-57. [Persian]
- 18- Barzegar Khaleghi MR. Sadness and joy in viewpoint of Rumi. Relig Mystic. 2007;(12):87-107. [Persian]
- 19- Sharifi Kh, Sooky Z, Tagharrobi Z, Akbari H. Happiness and its related factors among the students of Kashan University of Medical Sciences in 2006-7. Feyz. 2010;14(1):62-9. [Persian]
- 20- Hadfield JA. Psychology and mental health: A contribution to developmental psychology. Crows Nest: Allen and Unwin; 1950.
- 21- Dalai Lama XIV, Cutler HC. The art of happiness, a handbook for living. Zahedi V, translator. Tehran: Nasl e Noandish; 2008. [Persian]
- 22- Faizi M, Asadpour A. Landscape regeneration process of Tehran urban squares based on increasing citizens social interactions. Urban Stud. 2013;2(7):3-14. [Persian]
- 23- Rabbani R, Hashemiyar Far A, Alizadeh Aghdam MA, Mokhtari M, Nazari J. Sociological analysis of quality of life in young people. Urban Dev. 2011;5(3, 4):83- 104. [Persian]
- 24- Sharifi KH, Sooky Z, Tagharrobi Z, Akbari H. Happiness and its related factors among the students of Kashan university of medical sciences in 2006-7. Feyz. 2010; 4(1):62-9. [Persian]
- 25- Hezarjaribi J, Astinfeshan P. Review of Influential Factors in Social Bliss (Emphasis on Tehran Province). Appl Soc. 2009;20(1):119-46. [Persian]
- 26- Neshat Doost H, Kalantari M, Mehrabi H, Palahang H, Sadat Nouri N. Predicting factors of happiness in Mobarekeh steal. Appl Soc. 2009;20(1):105-18. [Persian]
- 27- Zohoor A, Fekri A. Students' happiness of school of management and medical information sciences iran university of medical sciences and health services. Armaghane danesh. 2003;8(30):63-72. [Persian]
- 28- Mirshah Jafari E, Abedi M R, Drikvandi H. Happiness and its effecting factors. Cogn Sci. 2002;4(3):50-8. [Persian]
- 29- Ott JC. Government and happiness in 130 nations: good governance fosters higher level and more equality of happiness. Soc Indic. 2011;102(1):3-22.
- 30- Haller H, Hadler M. How social relations and structures can produce happiness and unhappiness: an international and comparative analysis. Soc Indic. 2006;75(2):169-216.
- 31- Carr A. Positive Psychology. London: Psychology Press; 2004.
- 32- Alvarado KA. The Relationship of religious variable to death depression and death anxiety. J Clin Psychol. 1995;51(2):202-04.
- 33- Rafieian M, Taghvaei AA, Khademi M, Alipour R. A comparative study on quality approaches in the design of spaces. Iran Assoc Archit Urban. 2012;3(4):35-43. [Persian]
- 34- Noofel SA, Kolbadi P. Brownfield Redevelopment, Approach to sustainable Local Development. Iran Archit Urban. 2013;(5):133-46. [Persian]
- 35- Loures L, Crawford P. Finding Public Consensus: The Relevance of Public Participation in Post-industrial Landscape Reclamation. 1st WSEAS International Conference on Landscape Architecture (LA '08), Algarve, Portugal: June 11-13, 2008.
- 36- Mahdavinnejad MJ. Dilemma of prosperity and technology in contemporary architecture of developing countries. Naqshejahan. 2014;4(2):36-43. [Persian]

تشکر و قدردانی: بدین‌وسیله از استاد بزرگوار، جناب آقای دکتر مهدی حقیقت‌بین به‌واسطه یاری و حمایت‌های بی‌دریغشان کمال تشکر را دارم.

تأییدیه اخلاقی: مقاله حاضر مستخرج از پایان‌نامه فوق‌لیسانس نیلوفر بیداربخت، ارائه شده در دانشکده هنر و معماری دانشگاه تربیت مدرس به راهنمایی دکتر مهدی حقیقت‌بین و مشاوره دکتر کیانوش سوزنجی است.

تعارض منافع: نویسندگان اعلام می‌دارند هیچ گونه تعارض منافعی وجود ندارد.

سهم نویسندگان: مهدی حقیقت‌بین (نویسنده اول)، روش‌شناس/پژوهشگر کمکی (۳۰٪): نیلوفر بیداربخت (نویسنده دوم)، نگارنده مقاله/پژوهشگر اصلی (۷۰٪)

منابع مالی: موردی از سوی نویسندگان گزارش نشده است.

منابع

- 1- Pakzad J. Theoretical Principles and Urban Design Process. Tehran: Shahidi; 2006. [Persian]
- 2- Massam BH. Quality of life: Public planning and private living. Prog Plan. 2002;58(3):141-227.
- 3- Salari Sardari FA, Heydari Moghadam M, Sobhani N, Arefi A. Examination of the quality of life in urban areas (Case study: Lamerd city). J Urban Landsc Res. 2015;1(2):53-91. [Persian]
- 4- Bahraini SH, Tabibiyani M. An assessment model for the quality of urban environment. J Environ Stud. 1998;24(21-22):41-56. [Persian]
- 5- Friedman M. John Maynard Keynes. Fed Reserve Bank Richmond Econ Q. 1997;83(2):1-23.
- 6- Frey H. Designing the City: Towards a More Sustainable urban form. Bahraini H, translator. Tehran: Processing Enterprises and Urban Planning; 2008. [Persian]
- 7- Bonaiuto M, Fornara F, Bonnes M. Indexes of perceived residential environment quality and neighbourhood attachment in urban environments: A confirmation study on the city of Rome. Landsc Urban Plan. 2003;65(1- 2):41-52.
- 8- Ahmadian MA, Zafarnia M. Planning to improve the quality of city life in the Sarab neighborhood of Mashhad. J Geogr Sci. 2016;12(24):1-20. [Persian]
- 9- Rafieian M, Seyfaei M. Urban public spaces: Quality review and evaluation. Honar Ha Ye Ziba. 2005;23(23):35- 42. [Persian]
- 10- Faraji Mollaie A, Azimi A, Ziyari K. Analysis of life quality dimensions in urban areas of Iran. Res Urban Plan. 2010;1(2):1-16. [Persian]
- 11- Seifolddini F. Dictionary of urban and Regional planning. Tehran: Aeizh; 2009. [Persian]
- 12- Land K, Michalos A, Sirgy J. Handbook of social indicators and quality of life research. New York: Springer; 2008.
- 13- Mendoza MG, Napoli V. Systems of society: an introduction to social science. Massachusetts: D C Heath and Company; 1995.
- 14- Inglehart R. Culture shift in advanced industrial society. Vetr M, translator. Tehran: Kavir; 1994. [Persian]
- 15- Hezarjaribi J, Safari Shali R. Examining on life satisfaction and its security sense position. Entezam e Ejtemaei. 2009;1(3):7-28. [Persian]
- 16- Mazoochi T, Jafar Arani TS, Askari Z. Happiness from perspective of Islam and psychology. Islam Life J. 2012;(1):120-39. [Persian]

- 8]. Available from: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000130525>. [English-French]
- 41- TICCIH. The Nizhny Tagil charter for the industrial heritage. TICCIH XII International Congress, Moscow, 17 July, 2003. Nizhny Tagil: Godine; 2003. [English-Bosnian]
- 42- ICOMOS. TICCIH principles for the conservation of industrial heritage sites, structures, areas and landscapes. 17th ICOMOS General Assembly on 28 November, 2011, Paris. Paris: ICOMOS; 2011. [English-French]
- 43- Habibi SM, Maghsoudi M. Urban renovation. 3rd Edition. Tehran: University of Tehran; 2007. [Persian]

- 37- Mahdavinejad MJ, Dideban M, Bazazzadeh H. Contemporary architectural heritage and industrial identity in historic districts, case study: Dezful. J Stud Iran Islam City. 2016;6(22):41-50. [Persian]
- 38- Hanachi P, Taymourtash S. Industrial heritage re-tooled: The TICCIH Guide to industrial heritage conservation. Tehran: University of Tehran; 2017. [Persian]
- 39- Graham B, Ashworth GJ, Tunbridge JE. A Geography of Heritage: Power, Culture and Economy. London: Arnold; 2000.
- 40- Van Oers R, Haraguchi S. Identification and documentation of modern heritage [Internet]. Paris: UNESCO World Heritage Center; 2003 [cited 2018 Aug